

ДО ГЛИБИН ДУШІ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Педагогіка
ШКОЛИ

У статті розглядаються витoki Українського національного музичного мистецтва та розкривається 85-річний досвід підготовки культурно-мистецьких кадрів Коледжу культури і мистецтв.

Ключові слова: музичне мистецтво, Києво-Печерська Лавра, українська народна пісня, коледж.

УДК 377.36:78

Музыка воодушевляет весь мир, снабжает душу крыльями, способствует полету воображения; музыка придает жизнь и всему существующему... Ее можно назвать воплощением всего прекрасного и всего возвышенного.

Платон

Історія взаємовідносин людини і мистецтва корінням сягає далеко в минуле, до витоків існування музики. Важко собі уявити сучасну людину без пісні, музичної творчості. Людська музична діяльність започатковувалась і розвивалась у повсякденній праці, пізнанні природного оточення. Людина в усьому залежала від природи і тому бажала жити з нею у повній злагоді, як до істоти зверталася, обожнювала і одухотворяла її красу. Дедали частіше, через художнє відтворення, вдосконалювала свою творчість, визначала своє розуміння краси і добра, набувала потреби відображати свої почуття, уявлення в музичному образі, в пісні, що стало нагальною потребою життя людини, способом її осмислення.

Високий дар, даний людині таємничими силами природи, створили її, керують нею, породжують тисячі образів, викликають у неї бурю емоцій, — дають можливість доторкнутися до вічності. Тому культура відіграла і відіграє особливу роль у духовному ставленні людини. Музика облагороджує і виховує душу людини, дає можливість піднятися її

на вищий рівень свідомості (див. вріз).

Центром культури світового значення на Русі постає Києво-Печерська лавра, яка є не тільки світовим релігійним центром, а й суспільно-політичним мистецьким осередком, який поширювався на розвиток духовної культури Київської Русі. Києво-Печерська Лавра була також давньоруською академією мистецтв, школою філософської думки слов'янського середньовіччя, центром книгодрукування та іконописного мистецтва.

Протягом століть до Києво-Печерської Лаври звідусіль ішли тисячі богомольців, слухали церковний спів, що звучав у багатьох храмах Лаври, в яких мелодія прадавніх мотивів залишалася незмінною, удосконалювалася, гармонізуючи основну мелодію, що вимагало від виконавців неабиякого хисту, бездоганного слуху і пам'яті. Лаврський музичний розспів став історичним надбанням духовної та мистецької культури українського народу.

Микола КОТ

Доцент НПУ імені М.П. Драгоманова

Присвячується Київському Культосвітньому училищу (Коледж культури і мистецтв Київської обласної адміністрації), якому виповнилося 85 років

Директор школи, ліцею, гімназії № 2'2013

ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

За силою впливу на людину музика найактивніша серед усіх оточуючих образів, оскільки природи звукових хвиль така, що вони напряму взаємодіють з людиною та навколишньою дійсністю. Ритмічний музичний подразник стимулює фізіологічні процеси людського організму як в руховій, так і у вегетативній сфері, а музичні імпульси впливають на ритм нашого мислення та поведінковий характер і глибинні структури мозку та на весь організм в цілому. Музика є ключем до системної пам'яті людини, і взагалі — через мистецтво людина себе очищує і відновлює.

Історичні танці, звуковий супровід, пісні з'явилися раніше, ніж членороздільне мовлення людини, тому музика постає первісним і вихідним мовленням людства.

Вплив музики на життя людини є всеоб'ємним, вона охоплює всі віки та епохи, раси, жінок та чоловіків. Музичні якості слухового відчуття лежать в основі стародавніх сигналів, на яких базується музичне мистецтво.

Динамічні види мистецтва виникали на підґрунті рухових образів, ударів, вибухового супроводу. У цих вправах відтворювався світ поетичних образів. Поступово ускладнюється своєрідний фольклорний перебіг певних людських відчуттів, у яких переважає елемент забави або ж культурно-релігійний та героїчний, що слугував забезпеченню бойового успіху.

Згодом удосконалюється музичний інструментарій, а виконавча можливість людини набувала особливого мистецького підґрунтя для подальшого її художньо-естетичного розвитку.

Доповненням до музичного інструментарію стали різного роду духові, струнні, ударні музичні інструменти, які виготовлялися із кісток мамонта, оленьчих рогів та інших природних елементів. Пісенним супроводом виконувалися дійства на честь сонця, весни, нового року; колядки, щедрівки, веснянки поєднувалися з танцювальними церемоніями, драматизаціями. До дійства додавалися прикраси — підвіски, намиста, браслети, які підкреслювали та життєстверджували мистецький розвиток людини.

Своїми самотніми обрядовими піснями-вітаннями, які лунали по селах у супроводі різних музичних інструментів (сопілок, бубнів, гусел), людина оспівувала милозвучну природу рідного краю і його неповторну красу.

Музична творчість давніх слов'ян формувалася протягом довготривалого періоду на основі пісенного фольклору, в якому оспівувалась історія українського народу, його національно-визвольна боротьба. Музика звучала у вокально-інструментальній формі, вражала багатством стилів виконання, а також самотніми постановками ритуально-весільних, ліричних, обрядових пісень. Вони не зникли, а виявили надзвичайну здатність передаватися з покоління в покоління.

Чудесні переспіви Києво-Печерської Лаври вражали своєю досконалістю, поліфонією, бо саме українське мистецтво, наближене до життя, та його риторична майстерність вигідно відрізняла українське музичне мистецтво від інших духовних впливів.

„Лаврська музична школа не була локальним явищем. Між нею і навколишнім культурним середовищем існували глибокі контакти. Представники різних суспільних верств з різних регіонів, вступаючи до Лаври, додавали до виконавської практики свій музичний досвід...” — відмічає відомий історик Кіра Шамаєва.

Поступово почала розвиватися світська музика. У містах виникали музичні цехи, при міських ратушах — оркестри. Одноголосний спів змінився багатоголосним, високого виконавського рівня досягло хорове мистецтво. Києво-Могилянська колегія (академія) стає провідним центром хорової* культури.

У 1739 р. у Глухові була заснована музична школа, де готували співаків для Петербурзької співочої капели. Там навчали грі на гусях, скрипці, бандурі. При шляхетських маєтках козацької старшини створюються кріпацькі оркестри, хори, оперні та балетні групи.

З'являються перші симфонічні твори, створені на українських народних мелодіях, танцювальні музичні сценки, з'являється пісня-романс („Усякому городу нрав і права” на слова Г. Сковороди, „Стоїть гора високая” Л. Глібова, „Іхав козак за Дунай”, муз. С. Климовського та ін.)

У 1867 році в Києві відкривається Український театр опери і балету оперою О. Верстовського „Аскольдова могила”. Згодом на сцені театру були поставлені му-

зичні твори М. Лисенка „Різдвяна ніч”, „Ноктюрн”. Репертуар включав опери П. І. Чайковського, М. Глінки, М. Мусоргського. Виступали Д. Собінов, Ф. Шаляпін, І. Козловський. (У наш час виступали славетні Б. Гмиря, А. Солов'яненко, К. Огневий та багато інших співаків, які прославляли українську пісню, мистецтво).

Микола Лисенко відкриває в Києві власну музично-драматичну школу, організовує хори, які виступають з концертами по всій Україні.

Не викликає сумніву те, що наша музична культура, українська пісня – наймузичніша і заслуговує високої оцінки у світовому просторі. Вона є генетичним кодом нашої нації, і ми повинні його множити і зберігати.

„Музика мій бог, – висловлюється відомий педагог, композитор, співак Тетяна Димань. – Музика змалку живе в моєму серці, допомагає, оберегає, піднімає і надихає на творчість. Пісня для мене – ліки від болю, ліки від зради, свято душі і щастя спілкування”.

На цій основі можна стверджувати всьому світові, що український народ – найталановитіший у плані популяризації музичної культури, збереження її національної ідентичності, примноження золотого фонду української музичної культури. В цьому плані постає діяльність **Київського Коледжу культури та мистецтв** Київської обласної адміністрації (в минулому – Київське Культосвітнє училище).

Не випадково Коледж розмістився в затишному куточку Печерських пагорбів Лаври. Золоті куполи її церков, історичні пам'ятки давнини надихають на неповторну духовну ауру студентство та надзвичайно сприятливі для душевного і мистецького натхнення, причетності до вічного, прекрасного. Коледж має 85-річну історію і є одним з найстаріших навчальних закладів з підготовки фахівців для закладів культури і мистецтв міста Києва та області.

У довоєнні часи навчальний заклад мав різні назви та напрямки культосвітньої роботи. Велика Вітчизняна війна внесла корективи. Колишні фронтовики після повернення з війни продовжували навчання. Після закінчення навчання їх призначали керівниками установ культури та мистецтв.

У 1960 році постановою Комісії Міністерства культури України навчальний заклад (Технікум культос-

вітніх працівників) реорганізовано в Київське культурно-освітнє училище. (До цього часу на музичному його відділенні було дві спеціалізації: диригентсько-хорова та режисерська, на яких навчали грі на музичних інструментах – баян, акордеон, домра). Училище почало підготовку клубних працівників, випускники якого отримували право керувати колективами художньої самодіяльності з хорового співу, духових і народних інструментів, хореографії. Училище перейшло на 4-річний термін навчання.

Формування музичних якостей у студентів училища здійснювали провідні фахівці з теорії та практики музичного мистецтва: Бас Леонтіна Олександрова, Пархоменко Ганна Михайлівна, Тітов Сергій Павлович, Маркулін Герман Степанович.

*Від редакції

ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА:

**Добра ініціатива,
яка має поширюватися!**

У квітні 2013 р. Київським університетом імені Бориса Грінченка ініційовано проведення I Всеукраїнського фестивалю-конкурсу хорового мистецтва, присвяченого 150-річчю від дня народження Бориса Грінченка.

Фестиваль відбувся за підтримки Київської міської державної адміністрації; Департаменту освіти і науки, молоді та спорту Київської міської державної адміністрації; Київського університету імені Бориса Грінченка (Інститут мистецтв, кафедра хорового диригування).

Серед учасників переважно були хорові колективи ВНЗ як I-II рівнів акредитації, так і III-IV рівнів, а також і самодіяльні колективи.

Метою проведення фестивалю є збереження і розвиток національного хорового мистецтва; відродження та поширення традицій української вокально-хорової культури; збагачення духовного життя суспільства; формування творчого потенціалу студентської молоді.

***

Цій меті слугуватиме і новий телепроект „Хорові бої”, який незабаром розпочне свою роботу.

Частими гостями студентів були Платон Майборода, Григорій Майборода, Анатолій Мокренко.

Перший випуск училища відбувся в 1964 році: 17 випускників диригентсько-хорового відділу; 15 осіб народних інструментів; 14 – духових інструментів; 14 керівників танцювальних колективів.

Частина випускників направлена в музичні школи Києва та області, також керівниками будинків культури, інспекторами відділів культури, керівниками художніх самодіяльних колективів. Багато випускників продовжили навчання в академіях, університетах, інститутах, частина з них відзначена почесними званнями в галузі культури і мистецтва, працюють у мистецьких навчальних закладах. Підготовлено понад 15 тисяч спеціалістів.

На сьогодні Коледж готує фахівців за кількома спеціальностями: народна художня творчість (народне пісенне мистецтво, народні та духові інструменти, видовишно-театралізовані заходи), музичне мистецтво (естрада), хореографія (народна хореографія), режисерський відділ, бібліотечна справа, діловодство. На сьогодні в Коледжі навчаються понад 600 студентів.

В училищі працюють художньо-мистецькі колективи: 2 академічні хори, оркестр народних інструментів, духовий оркестр, фольклорний ансамбль „Онуки полянські”, ансамбль народної пісні „Роксолана”, ансамбль народної музики „Побратими”, ан-

самбль бандуристок, ансамбль естрадної пісні.

Художні колективи навчального закладу беруть активну участь в обласних фестивалях, оглядах, конкурсах: фольклорно-етнографічному ім. П. Чубинського, камерних вокальних форм імені І. Козловського, хороших колективів імені К. Стеценка та інші.

Студенти з усіх спеціалізацій залучаються до участі в культурно-мистецьких заходах Києва та області, багатьох міжнародних, усеукраїнських фестивалях, професійних концертах, тематичних вечорах, конкурсах, мистецьких програмах.

Тільки нещодавно на сцені Будинку учителя виступив духовий оркестр, у репертуарі якого прозвучали українські народні пісні „Про дівчиноньку”, „Ой, я дівчина Полтавка” М. Лисенка та інші музичні твори у виконанні співочої молоді коледжу.

Участь у концерті взяли також його випускники, а нині студенти НПУ імені М. П. Драгоманова – Уляна Спірас та Лілія Мамчур.

Музичне дійство завершив піснею „Рідна сторона” директор коледжу, заслужений діяч мистецтва України Романчишин Василь Григорович.

Під звуки маршу „Богдан Хмельницький” слухачі довго вітали оркестрантів та співаків гучними оплесками за те музичне свято, яке вони подарували присутнім у залі.

Гордістю Коледжу є його педагогічний колектив (понад 250 висококваліфікованих працівників) на чолі з директором, заслуженим діячем мистецтва України **В. Г. Романчишином**. Їх об'єднує відданість улюбленій справі – збереження та збагачення скарбів музичної культури, відновлення національного мистецтва народу України. Коледж продовжує вдосконалювати навчально-мистецький процес з підготовки майбутніх спеціалістів, носіїв музичного співу, відродження і пропагування українського національного культурного та музичного мистецтва.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Киселева М. В. Арт-терапия в практической психологии и социальной работе – Речь, 2007 – 336 с.
2. Степовик Д. В. Києво-Печерська Лавра. – К., 1993.

Николай Кот

До глубин души средствами музыкального искусства

В статье рассматриваются истоки Украинского национального музыкального искусства и раскрывается 85-летний опыт подготовки культурно-художественных кадров Колледжа культуры и искусств.

Ключевые слова: музыкальное искусство, Киево-Печерская Лавра, украинская народная песня, колледж.

Mykola Kot

Reaching the Depths of Soul by Means of Music Art

The roots of the Ukrainian national music and 85-years experience of the cultural and art personnel of the College of culture and arts are revealed.

Key Words: musical art, Kyiv-Pechersk Lavra, ukrainian folk song, college.